

RSNC2019

The 10th Rajamangala Surin National Conference

การประชุมวิชาการระดับชาติราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 10
“วิจัยและนวัตกรรม นำสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”

Conference Proceedings

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ

ระหว่างวันที่ 19-20 กันยายน 2562
ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

วัดแสงบูรพา จังหวัดสุรินทร์: บทบาทของวัดด้านการพัฒนาสังคมตามวิถีพุทธ

Wat Saengburapa, Surin Province: The Role of Temple in Social Development Dimension according to the Buddhist Way

พระเทพ โชตตินธโน (ถาจ)¹ อำนวย เกิดลาภ² และ ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม³

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์²

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์³

E-mail: Thep.thach@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อนำเสนอบทบาทของวัดแสงบูรพา จังหวัดสุรินทร์ในด้านการพัฒนาสังคม ตามหลักพัฒนาสังคมของพระพุทธศาสนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเน้นข้อมูลเอกสารวิชาการ และข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วนำเสนอแบบความเรียง ผลการศึกษาพบว่า วัดแสงบูรพา จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในตำบลสวาย อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมโดยภาพรวมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ วัดแสงบูรพามีพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ) อดีตเจ้าคณะอำเภอมืองสุรินทร์เป็นผู้นำ จึงทำให้วัดแสงบูรพา จังหวัดสุรินทร์ เป็นวัดที่มีโครงการและกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้านอนุรักษ์และพัฒนาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาด้วยอย่างการส่งเสริมอาชีพแก่คนยากจนในชุมชน ซึ่งโครงการและกิจกรรมที่วัดแสงบูรพา อำเภอมืองสุรินทร์ ได้ดำเนินการนี้มีความสอดคล้องกับพันธกิจ 6 ด้านคณะสงฆ์ โดยวัดแสงบูรพา ได้แสดงบทบาทในด้านการพัฒนาสังคม โดยการเป็นศูนย์กลางของจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชน เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำและทำหน้าที่คอยให้คำปรึกษา จึงทำให้ประชาชนในเขตพื้นที่บริการของวัดแสงบูรพามีความสามัคคีกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: วัดแสงบูรพา, บทบาท, การพัฒนาสังคม, วิถีพุทธ

Abstract

This academic article aims to present the role of Wat Saengburapa Surin Province in the social development according to the principles of social development of Buddhism. The research methodology is focused on academic documents and field data, and content analysis and then presents a composition. The study found that Wat Saengburapa, Surin Province is a temple located in Sawai sub-district, Mueang Surin district, Surin province. This temple is very important for social development as a complete. Obviously, Ven.

อย่างมากมีพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ) เป็นผู้นำของการพัฒนาสังคมที่ประชาชนให้ความเคารพเป็นพระสงฆ์ตัวอย่างต่อชนรุ่นหลังในการปฏิบัติตามหลักของหลวงพ่และ

“เป็นศูนย์รวมของประชาชน ผู้คนไปวัดเพื่อทำบุญ ทำบุญตักบาตรวันพระ ทำบุญวันสำคัญๆ ตามประเพณีของชุมชน วัดจึงเป็นที่นัดหมายของผู้คนมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน คือทำบุญ หลวงพ่และพระสงฆ์ที่วัดเป็นที่เคารพสักการะ และศรัทธาของชาวบ้าน พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้าน และด้วยความเคารพสักการะ และศรัทธาต่อหลวงพ่ต่อพระสงฆ์เมื่อหลวงพ่ขอร้องให้ชาวบ้านช่วยเหลือทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหมู่บ้านสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ สร้างศาลา วัด ล้วนแล้วแต่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือเป็นอย่างดี หลวงพ่เจ้าอาวาสวัดนอกจากเป็นผู้นำทาง ศาสนาแล้ว ยังถือว่าเป็นผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาด้วย วัดเป็นศูนย์ให้ความรู้ความสว่างทั้งทางธรรมและทางโลกหลวงพ่ที่วัดมีบทบาทเป็นผู้ให้ความสว่างทางธรรมะ การปฏิบัติธรรม และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ผู้คนที่ประสบปัญหาขอคำแนะนำ ทางชีวิต ยกตัวอย่างหลวงพ่ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร เจ้าอาวาสวัดแสงบูรพา และเจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์ และกิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ ในบทบาทของหลวงพ่ทั้งทางธรรมและทางโลกที่ผ่านมา นับได้ว่าเป็นคุณูปการต่อชาวบ้านตำบลสวายยิ่งนัก หลวงพ่พระครูปัญญาวุฒิสุนทร เป็นศูนย์กลางทั้งทางคณะสงฆ์ในปกครองและฆราวาส หลวงพ่มีเมตตาต่อผู้คน ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือต่อผู้ที่ด้อยโอกาสต่อครอบครัวที่ยากจนให้มีอาชีพ ให้การช่วยเหลือให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่ยากจน หลวงพ่เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี การปลูกต้นไม้เสริมเป็นประจำทุกปีหลวงพ่เป็นแบบอย่างการทำไร่นาสวนผสม การเกษตรอินทรีย์ การผลิต ปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพ และปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพเพื่อการเกษตรและแจกจ่ายให้แก่เกษตรกร” (พระครูปัญญาวุฒิสุนทร, 2546)

ดังนั้นการที่วัดมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธ ก็เกิดจากพระสงฆ์เป็นสวนสำคัญต่อการสนับสนุนในการพัฒนาสังคมและการช่วยเหลือที่เกิดขึ้นตามโครงการของวัดแสงบูรพา มีพระครูปัญญาวุฒิสุนทรเป็นต้นคิดให้ความช่วยเหลือ จึงกล่าวได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมเป็นผู้ช่วยสนับสนุนพัฒนาให้ดีขึ้นโดยศักยภาพของชุมชน ให้การศึกษาสงเคราะห์หรือบริการสังคมส่งเสริมอาชีพตลอดจนถึงส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ เผยแผ่หลักธรรมคำของพระพุทธศาสนาให้สังคมได้ยึดปฏิบัติตามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ทำให้สังคมศีลธรรมสามัคคีตามแนวทางของวิถีพุทธสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนบทความวิชาการจึงมีการสนใจต่อหลักแนวคิด “บทบาทของวัดต่อการพัฒนาสังคมตามวิถีพุทธของวัดแสงบูรพา มีพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ) เป็นผู้คิดแนวทางในการพัฒนา เพื่อนำต้นแบบเหล่านั้นไปเผยแพร่และต่อยอดในการใช้ประโยชน์พัฒนาสังคมให้บรรลุเป้าหมายของพระปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ) และที่เกี่ยวข้องทุกระดับต่อไป

วิธีการศึกษา

ในบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาจากใช้ระเบียบวิธีวิจัยโดยเน้นข้อมูลเอกสารวิชาการและข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วนำเสนอแบบความเรียง

บทบาทของวัดด้านการพัฒนาสังคม

บทบาทของวัดด้านการพัฒนาสังคม หมายถึงพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำในการช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคม คือเน้นที่คนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย จิตและความรู้ความสามารถของคน การประพฤติปฏิบัติทำดีในศีลธรรมที่สังคมยอมรับ ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความจริงหรือสัจจะธรรม รู้พอประมาณในตัวเองช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นที่มีความลำบาก ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพยายามมันเพียรไม่ประมาทต่อชีวิต หมายถึงการสร้างบรรยากาศที่หน้าอยู่ของสังคมไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์

บทบาท คือเป็นหน้าที่ๆ ต้องปฏิบัติตามภารกิจในสิ่งที่ได้กำหนดไว้โดยปริยาย ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า “การทำตามบท การร่ำตามบทโดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู” (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

สุพัตรา สุภาพ ให้ความหมายว่า “บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ์และหน้าที่ของสถานภาพบุคคลที่มีสถานภาพต่างๆ อาจมีบทบาทต่าง ๆ กันออกไป และทั้งบทบาททั้งสถานภาพก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าไรบทบาทยิ่งแตกต่างกันมากขึ้น” (สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, 2522)

พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต) มองบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน 2 แนวทางคือ “(1) บทบาทหลัก หรือ บทบาทโดยตรงของพระสงฆ์ คือ การเป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งเป็นรากฐานความเจริญความสุขของสังคมอย่างแท้จริง (2) บทบาทรอง ในบางกรณีอาจมีบทบาทอื่นที่พระสงฆ์อาจจำเป็น และควรเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางในการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสมหรือเป็นผู้ประสานรวมตัวชาวบ้านในการพัฒนาและอาจใช้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม” (พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), 2527)

วัด คือศาสนสถานสำคัญในการจัดกิจกรรมทั่วไปของพุทธบริษัท เป็นศูนย์กลางของสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และสถาบันในการส่งเสริมศึกษา ศิลปวัฒนธรรมตลอดจนถึงให้การส่งเสริมต่อสังคมในด้านต่างๆ วัดอยู่ในฐานะเป็นศูนย์รวมที่พึ่งทางจิตใจ อันหมายถึงสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ของพุทธบริษัท มีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำ และแยกเป็นของวัดดังนี้

“วัดอรัญวาสี นิยมตั้งอย่างในบริเวณที่เป็นป่าเขา ส่วนใหญ่มีเพียงกุฏิและศาลาโถงอเนกประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผนมากนัก พระสงฆ์ฝ่ายนี้จะอยู่จำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา และจะมุ่งธุดงค์เข้าป่าลึก ปักกลด ผีกัณฑ์กรรมฐานจิต และจาริกไปเรื่อยๆ ก่อนกลับออกมาจำพรรษาที่วัดอีกครั้งเมื่อถึงฤดูเข้าพรรษาใหม่ ความต้องการทำสังฆกรรมใดๆ ก็เพียงอาศัยการกำหนดขึ้นใช้เพียงชั่วคราเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์ดูเหมือนจะไม่มีการสร้างในวัดอรัญวาสีหรือวัดป่า แท้ๆ เลย คงเป็นเพราะแนวความคิดของพระภิกษุสายนี้เน้นที่การปฏิบัติเพื่อให้เห็นธรรม มากกว่า รูปที่แม้เป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็เพียงภาพสัญลักษณ์วัดคามวาสี สร้างขึ้นสำหรับเป็นที่พึ่งของชุมชนหรือเมืองโดยตรง ภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายนี้มุ่งไปในทางปฏิบัติด้านพิธีกรรมทางศาสนา และการเน้นศึกษาทางหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้สำหรับใช้ในการสั่งสอนฆราวาสมากกว่าฝึกปฏิบัติด้านวิปัสสนาธุระ พระสงฆ์ฝ่ายนี้จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกตลอด ทำให้แนวทางหลักด้านปฏิบัติต้องเปลี่ยนไปจากการมุ่งหาหนทางเพื่อให้ ตนเองพ้นจากสังสารวัฏ มาเป็นเพื่อช่วยให้ ผู้อื่น พ้นทุกข์แทนเป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่

เพื่อมุ่งผลดีศรีรัฐและนิพพานหากแต่การเน้นผลทางปริยัติธรรมทั้งคอยชี้แนะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ แก่เวไนย สัตว์ทั้งปวงได้ก็เท่ากับเป็นการสั่งสมทานบารมีและยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้นใน ขณะเดียวกัน ถือเป็นหลักสำคัญในการฝึกจิตเพื่อการละวาง วัตถุประสงค์นี้จะมียุทธวิธีประกอบทาง สถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารมากกว่าวัดอรุณราชสิ ตามความต้องการใช้การกำหนดแบบแผนทั้งด้าน ความรู้แบบและแผนผังรวมมีกฎเกณฑ์ค่อนข้างชัดเจน”
([http://www.elca.ssru.ac.th/suriyun_ch/pluginfile.php/132/block_html/conten \(2562](http://www.elca.ssru.ac.th/suriyun_ch/pluginfile.php/132/block_html/conten (2562))

การพัฒนาสังคม หมายถึงทำให้สังคมมีความเจริญในด้านจิตใจของคน มีคุณธรรมจริยธรรมและ ประกอบไปด้วยจิตสำนึกในการช่วยเหลือต่อสาธารณประโยชน์ ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมอยู่ดีมีสุข การพัฒนานั้นควรมุ่งเน้นถึงคนเป็นหลักที่สำคัญ โดยเฉพาะพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเป็นการพัฒนาคนเต็ม ทั้งคน ครบพร้อมกันทั้งระบบที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ทั้ง 3 นี้เป็นการดำเนินชีวิตจะต้อง อาศัยสิ่งกันและกัน การสร้างสังคมให้เข้มแข็งนั้นคือ “...ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ความเข้มแข็งทางจิตใจ ความเข้มแข็งทางปัญญา คือดูแลความเข้มแข็งทางพฤติกรรม เช่น การแสดงออกทางร่างกาย และทางวาจา ความเข้มแข็งทางพฤติกรรมไม่ใช่ความก้าวร้าวแข่งกระด้าง ความเข้มแข็งทางพฤติกรรมที่ยอมรับได้ คือความ ขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน แต่ถึงกระนั้น ถ้ามีแต่อาการเข้มแข็งทางพฤติกรรมอย่างเดียวก็ยังไม่ใช่ความ เข้มแข็งที่แท้จริง ความเข้มแข็งที่แท้จริงเกิดจากฐานภายใน คือทางจิตใจและปัญญา เช่น การไม่เป็นผู้คอยรอ ความช่วยเหลือจากภายนอก แต่มีกำลังใจเข้มแข็งมุ่งมั่นตั้งใจเด็ดเดี่ยว พยายามทำการทั้งหลายให้สำเร็จด้วย ตนเอง โดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาเมื่อเป็นดังนี้ก็จะเป็นผู้ชนะอย่างแท้จริง สามารถฟันตัวและ แม้แต่ขึ้นไปนำเข้าได้” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542)

กล่าวได้บทบาทของวัดต่อการพัฒนาสังคมนั้นมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนต่อการดำเนินกิจการของวัดเป็น หลักในการพัฒนา คือเป็นผู้นำของสังคมในด้านจิตใจส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสติปัญญาที่ถูกต้องแก่สังคม คือ พฤติกรรม จิตใจ ปัญญาเป็นความมั่นคงต่อสังคมบนฐานของภายในจิตใจมุ่งมั่นพยายามให้ได้สำเร็จต่อสังคมที่ ทำการพัฒนา

การพัฒนาสังคมตามวิธีพุทธของวัดแสงบูรพา

การพัฒนาสังคมตามวิธีพุทธนั้น เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อมาประยุกต์ใช้กับ สังคมมีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนพัฒนาให้ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่เหมาะสมต่อวิธี ชีวิตประจำวันของคนในสังคม ยึดหลักพุทธธรรมเป็นวิธีในการปฏิบัติเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมสู่ความ เจริญที่ยั่งยืน คือหลักภาวนา 4 “...(1) ภาวนา การเจริญกาย พัฒนากายการฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (2) สติ ภาวนา การเจริญสติ พัฒนาการประพฤติกายการฝึกอบรมสติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความ เดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน (3) จิตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาการฝึกอบรม จิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้น (4) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาการฝึกอบรม ปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา” (สมเด็จพระพุทธ

โฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554) จะกล่าวได้ว่า หลักภวานานี้หมายถึงการปฏิบัติทำให้เจริญอกงามไปตามวิธีพุทธที่วัดแสงบูรพาได้บูรณาการพัฒนาสังคมตามแนวคิดของพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุโฒ) ได้กำหนดโครงการช่วยเหลือสังคมที่ปรากฏในผลงานดีเด่นด้านการพัฒนาชุมชนดังนี้

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ “...1) ได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลสวาย เมื่อปี พ.ศ.2532 ในบริเวณศูนย์พัฒนาตำบลสวาย โดยทุนสนับสนุนจากพระครูปัญญาวุฒิสุนทร และองค์การ เจ เอส อาร์ ซี ที่ให้ความช่วยเหลืออพยพชาวกัมพูชา ตามแนวชายแดนทุนดำเนินการทั้งสิ้น 253,536 บาท เขตบริการหมู่ที่ 1-หมู่ที่ 10 แรกเริ่มดำเนินการมีเด็กเล็ก 75 คน ปัจจุบันมีเด็กเล็กจำนวนแนว 210 คน ครูพี่เลี้ยง 8 คน ได้รับรางวัลเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นประจำจังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. 2543 2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกเมืองได้ปรับปรุงกุหลาบหลังแก้ววัดศิลาราม เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปิดเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 มีเด็กเล็กจำนวน 81 คน ครูพี่เลี้ยง 4 คน เขตบริการหมู่ที่ 11-หมู่ที่ 14” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุโฒ)

1.1 ระดับประถมศึกษา “...ได้รับสนับสนุนด้านการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในตำบลสวายทุกโรงเรียน ในด้านอุปกรณ์และทุนการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) จัดหาโต๊ะหมู่บูชาพร้อมพระพุทธรูป มอบให้โรงเรียนบ้านสวาย จำนวน 40 ชุด 2) เป็นประธานในการจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เพื่อนำเงินมาก่อสร้างอาคารเด็กเล็กของโรงเรียนบ้านสวาย 3) เป็นประธานในการจัดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เพื่อนำเงินมาจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ จำนวน 17 ชุด เป็นเงิน 590,000 บาท และปีการศึกษา 2545 ได้เงินจำนวน 700,000 บาท 4) จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนโดยนำดอกผลมาจ่ายเป็นกองทุน ปัจจุบันมีกองทุนดังนี้ (1) กองทุนวัดป่าเจริญผล มีทุนอยู่จำนวน 67,739 บาท (2) กองทุนวัดแสงบูรพา มีทุนอยู่จำนวน 145,092 บาท (3) กองทุนวัดตอมจอมสวาย มีทุนอยู่ 43,223 บาท (4) เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านสวาย

1.2 ระดับมัธยมศึกษา 1) เป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลซึ่งเป็นโรงเรียน มัธยมศึกษาประจำตำบลแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ โดยให้ใช้ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารเรียนชั่วคราว พร้อมมอบทุนการศึกษาและวัสดุทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ 2) จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนยากจนระดับมัธยมศึกษาเพื่อโรงเรียนสวายวิทยาการ โดยพาคณะครู พ่อค้าประชาชน จัดทอดผ้าป่าเพื่อจัดตั้งกองทุน ในวันวิสาขบูชาทุกปี ปัจจุบันมีเงินสดในบัญชีธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นเงิน 203,770,64 บาท โดยใช้เฉพาะดอกผลมอบเป็นทุนการศึกษาให้กับนักเรียนทุกปีตลอดมา

1.3 ร่วมสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนที่จัดเป็นประจำทุกปี เป็นวิทยากร อบรมนักเรียนในวันเข้าค่ายจริยา สนับสนุนกิจกรรมเพาะเห็ดในโรงเรียน สนับสนุนกิจกรรมเพราะพันธุ์ไม้ มอบทุนการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาต้น ปีละ 3 ทุนๆ ละ 500 บาท ตลอดมา ตั้งแต่ปี 2519 มอบทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปีละ 5 ทุนๆ ละ 1.000 บาท ร่วมจัดตั้งมูลนิธิโรงเรียนสวายวิทยาการ” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุโฒ)

2. ด้านการปกครอง 1) “...บริหารจัดการวัดแสงบูรพา จนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างยั่งยืนมั่นคง เป็นปึกแผ่นในปัจจุบัน 2) บูรณะฟื้นฟูวัดป่าเจริญผล ปักหลักเขตแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดกับชุมชน และพัฒนาจนเรียกความศรัทธาเป็นที่ประจักษ์ 3) บูรณะฟื้นฟู วัดศิลารามก่อสร้างเพิ่มเติม แต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่ที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชนในปัจจุบัน 4) บูรณะฟื้นฟู วัดตอม (วัดร้าง) จากที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดร้าง จนมีพระสงฆ์ มีเจ้าอาวาส มีถาวรวัตถุ และจัดสร้างวิหารพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระพุทธรูปดินปั้นที่เก่าแก่ที่สุดใน

ตำบลสวาย 5) จัดตั้งสำนักสงฆ์โพธิ์แสงทอง โดยใช้พื้นที่นี้เป็นแหล่งสาธิตทางการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมอาชีพเป็นตัวอย่างในการศึกษาดูงานโดยมีโครงการดังนี้ (1) โครงการคินธรรมาชาติให้แผ่นดิน (2) โครงการเพาะเห็ดเลี้ยงไก่ เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู (3) โครงการทำสวนแบบผสมผสาน (4) ใช้บริเวณโคกโคก หมู่ที่ 5 ตำบลสวาย ซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับบริจาคจากญาติโยม และซื้อเพิ่มเติมทำโครงการตามแนวพระราชดำรินำสวนผสม ทั้งยังก่อให้เกิดผลทางอ้อม คือหยุดยั้งการบุกรุกทำลายที่ดินและการบุกยึดพื้นที่ของนายทุนต่างๆ” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒ)

3. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ “...1) สนับสนุนและลงมือปลูกป่าชุมชนประจำหมู่บ้านมากมายดังนี้ (2) พื้นที่ปลูกป่าชุมชนจำนวน 257 ไร่ (2) พื้นที่โคกเสด็จเนื้อที่ 45 ไร่ หมู่ที่ 5 สำนักสงฆ์ (3) พื้นที่โคกโคก โคกคลอง 15 ไร่ หมู่ที่ 5 (4) พื้นที่โคกโพม 25 ไร่ หมู่ที่ 8 ไร่นาสวนผสม (5) พื้นที่โคกตาบุง 20 ไร่ หมู่ที่ 9 (5) พื้นที่โคกอาเริง 15 ไร่ หมู่ที่ 4 (7) พื้นที่โคกเมือง 12 ไร่ หมู่ที่ 13 (ตะวันตกโรงเรียนบ้านโคกเมือง) (8) พื้นที่เกาะตาเล็ก 85 ไร่ หมู่ที่ 14 สำนักสงฆ์ (9) พื้นที่โคกตาจารย์ 18 ไร่ หมู่ที่ 14 ฝั่งตรงข้ามเกาะตาเล็ก (10) ป่าชุมชนในหมู่บ้านสวาย 63 ไร่ แยกเป็นรอบหนองตาระวีหมู่ที่ 5, 145 จำนวน 10 ไร่ รอบหนองตาดอม หมู่ที่ 6 จำนวน 5 ไร่ วัดตาดอม หมู่ที่ 6 จำนวน 20 ไร่ วัดป่าเจริญผล หมู่ที่ 1 จำนวน 15 ไร่ วัดแสงบูรพา หมู่ที่ 5 จำนวน 13 ไร่ พื้นที่ดังกล่าวปลูกประเภทไม้ดังนี้ ไม้สัก ไม้ประดู่ 3. ไม้สะเดา ต้นหวาย ชี้เหล็ก ไม้ธรรมชาติที่มีอยู่แล้วบางส่วน (ปลูกเสริม) 2) ประธานศูนย์คฤหัสถ์ วัด ราชการ (ค.ว.ร.) วัดแสงบูรพา เพราะพันธุ์กล้าไม้แจกจ่ายญาติโยม พัฒนาสำนักสงฆ์โพธิ์แสงทองและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้ประกอบกิจกรรมเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ 3) ปลูกป่าไผ่ภายในวัดเพื่อให้ญาติโยมได้ใช้ประโยชน์ เช่น วัดแสงบูรพา ประมาณ 2 ไร่ วัดป่าเจริญผลประมาณ 5 ไร่ วัดศีลารามประมาณ 1 ไร่ วัดตาดอม สำนักสงฆ์โพธิ์แสงทองประมาณ 1 ไร่” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒ)

4. ด้านอนุรักษ์และพัฒนาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม 1) “...ฟื้นฟูดนตรีไทยพื้นบ้าน (เป็พาทย์) มีการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีจากผู้สูงอายุสู่เด็กนักเรียนโรงเรียนสวายวิทยาคาร โรงเรียนบ้านสวายให้ความรู้แก่ญาติโยมส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของวัตถุโบราณภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตนเองของท้องถิ่น 2) ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เช่น การแห่เทียนจำพรรษา การลอยกระทง การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การทำบุญหมู่บ้าน การทำบุญข้าวเปลือก การทำบุญเลี้ยงพระถวายเพลพระในเทศกาลเข้าพรรษา 3) สืบทอดประเพณีสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา 4) การทำบุญในวันสงกรานต์ 5) การทำบุญในวันขึ้นปีใหม่” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒ)

5. ด้านสาธารณูปการ “...พระครูปัญญาวุฒิสุนทร โดยตัวของท่านเองเป็นครูและผู้มีความรู้ทางด้านวิชาการก่อสร้าง ทั้งลงมือก่อสร้างเอง และถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการก่อสร้างให้กับ พระเณรจากรุ่นสู่รุ่นเป็นทั้งสถาปนิกและวิศวกรเอง สามารถประยุกต์และบูรณะอาคาร เก้าแก่ก่อสร้างได้อย่างประสานกลมกลืนร่วมสมัย โดยนำพระภิกษุ สามเณรช่วยกัน ก่อสร้างและพัฒนาในด้านต่างๆ ในวัดแสงบูรพา คือ สร้างศาลาการเปรียญ 1 หลัง โดยเรือของเก้าออกทั้งหมดแล้ว สร้างใหม่ สร้างกุฏิ 3 หลัง โดยเรือของเก้าออกยังคงของเดิม บางส่วนอยู่บ้าง สร้างกุฏิใหม่ 4 หลัง ปรับระดับพื้นที่ในบริเวณวัดให้เสมอกัน ขุดเจาะน้ำบาดาลติดตั้งเครื่องปั้มน้ำ 2 แห่ง ขุดบ่อน้ำตื้น 2 แห่ง สร้างกำแพงบริเวณรอบวัด (ได้ครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดส่วนที่ เหลือล้อม

รั้วลวดหนาม) สร้างซุ้มประตู 1 แห่ง สร้างห้องน้ำห้องส้วม 2 แห่ง 1 กำลังดำเนินการก่อสร้างหอดันหลังใหม่ 1 หลัง” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒ)

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (บวร) “...พระครูปัญญาวุฒิสุนทรได้เข้าไปช่วยพัฒนาวัดต่างๆ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และพัฒนาปลูกสร้างสิ่งต่างๆ ในวัดเพื่อสาธารณประโยชน์ดังนี้ ได้สร้างศาลหลักเมืองเพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของตำบลสวาย ความมั่นคงทางด้านสังคมและเป็นศูนย์รวมใจของญาติโยม

6.1 วัดป่าเจริญผล (พ.ศ. 2521-2523) เป็นวัดแรกที่ท่านได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือพัฒนา เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการ ปกครอง โดยเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าอาวาสกับญาติโยมโดยท่านได้เข้าไปจำพรรษาอยู่ที่วัดดังกล่าวหลายพรรษา และให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาต่างๆ จนคล่องไปด้วยดี ได้พัฒนาสิ่งปลูกสร้างภายในวัด ดังนี้ สร้างศาลาการเปรียญใหม่เป็นแบบคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลังโดยรื้อศาลาเก่าออกไป สร้างกุฏิใหม่ 3 หลัง สร้างซุ้มประตู 1 แห่ง สร้างกำแพงวัดในพื้นที่ติดกับถนนใหญ่ ความยาวประมาณ 500 เมตร พื้นที่ที่เหลือล้อมรั้วด้วยลวดหนามรอบบริเวณเขต 14 ไร่ ขุดบ่อบาดาลติดตั้งเครื่องปั้มน้ำ 1 แห่ง ขุดบ่อน้ำตื้น 2 แห่ง เป็นประธานในการก่อสร้างอุโบสถและจัดพิธีหล่อพระประธานในวัด ปัจจุบันมีพระครูสุวัฒนธรรมวงศ์ รองเจ้าคณะตำบลสวาย” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒ)

6.2 วัดศิลาราม(พ.ศ. 2528-2530) “...เป็นวัดที่ท่านได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเป็นวัดที่ 2 เนื่องจากเกิดปัญหาการ ปกครองอันเนื่องมาจากเจ้าอาวาสได้มรณภาพ ท่านจึงได้เข้าไปเป็นรักษาการแทน โดยเข้าไปจำพรรษาหลายพรรษา และได้พัฒนาวัดด้านต่างๆ ดังนี้ สร้างศาลาการเปรียญใหม่ 1 หลัง สร้างกุฏิใหม่ 3 หลัง สร้างอุโบสถที่ยังสร้างค้างไว้ต่อจากเดิมจนแล้วเสร็จ ทำพิธีผูกพัทธสีมาเป็นที่เรียบร้อย ทำรั้วรอบวัดโดยการนำเอาหินมากองเรียงกันเป็นกำแพงรอบบริเวณวัดในพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ ปรับปรุงบริเวณพื้นที่วัดให้สวยงาม ปัจจุบันมีพระอธิการบันยัต ฐานิสฺสโร เป็นเจ้าอาวาส

6.3 วัดตาดอม (พ.ศ. 2541-2542) เป็นวัดที่ท่านได้บุกเบิกและสร้างขึ้นใหม่โดยแต่เดิมนั้นเป็นวัดร้าง ไม่มีพระจำพรรษา ปล่อยให้ชาวบ้านเช่าทำการเพาะปลูกโดยท่านได้มาบูรณะขึ้นมาใหม่และจำต้องนิมนต์พระภิกษุ สามเณรจากวัดแสงบูรพาไปอยู่จำพรรษา โดยตั้งชื่อใหม่ว่า วัดตาดอม ต่อมาได้ทำเรื่องให้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสขึ้นมาปกครองวัด โดยท่านได้สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาดังนี้ สร้างอุโบสถโดยการจัดหาเจ้าภาพจากกรุงเทพมหานครและชาวบ้านช่วยกันบริจาค สร้างศาลาการเปรียญ 1 หลัง สร้างกุฏิล้อมรอบวัด 6 หลัง สร้างกำแพงหน้าวัด พื้นที่ที่เหลือสร้างรั้วลวดหนามล้อมรอบ สร้างวิหารพระพุทธรูป 1 หลังปัจจุบันทุกวันสิ้นปีและวันขึ้นปีใหม่ จะมีประชาชนไปทำบุญสะเดาะเคราะห์เสริมดวงชะตาเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลวงพ่อดีใจได้จัดใหม่ขึ้นเป็นประเพณีตลอดมา ปัจจุบัน มีพระอธิการประกาศ สิริวัฒนโธ เป็นเจ้าอาวาส

6.4 สำนักสงฆ์โพธิ์แสงทอง (พ.ศ. 2537-2538) เป็นวัดที่ท่านกำลังดำเนินการจัดตั้งขึ้นมาใหม่ ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ พื้นที่วัดประมาณครึ่งหนึ่งได้มาจากการซื้อ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งได้มาจากการบริจาคจากชาวบ้าน พื้นที่ทั้งหมด 83 ไร่ ได้จัดทำรั้วลวดหนามรอบบริเวณวัด สร้างกุฏิ 1 หลัง ศาลา 1 หลัง มีพระภิกษุจำพรรษา 1 รูป เพื่อดูแลวัดได้จัดทำโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองคตินธรรมชาติให้แผ่นดิน ดำเนินการตามแนวทางพระราชดำริ ไร่นาสวนผสมเกษตรผสมผสาน ให้ราษฎรที่สนใจดูแลเข้าร่วมโครงการ คราวเรือน และตัวอย่าง เป็นแหล่งศึกษาของหน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ปัจจุบันมีพระอาจารย์สมพงษ์ ธีรวังโส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดแสงบูรพาเป็นผู้ดูแล นอกจากนี้วัดอื่นๆ ในเขตตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่สามารถดูแลตนเองได้ ไม่มีปัญหาด้านการปกครอง สามารถเป็นศูนย์กลางของชาวชาวบ้านได้ ท่าน

พระครูปัญญาวุฒิสุนทรก็ได้ให้การดูแลช่วยเหลือแนะนำและบริจาคสิ่งของต่างๆ เช่น วัดสว่างอารมณ์ วัดนารายณ์บุรีรินทร์ เป็นต้น” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ)

6.7 ด้านสังคมสงเคราะห์ “...ท่านเป็นผู้มีเมตตาธรรมได้อุทิศการระดมศิษย์จนประสบความสำเร็จประกอบอาชีพ เป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง เป็นข้าราชการครูเป็นนักธุรกิจหลายท่าน ดังนี้ 1) นายสงพงษ์ นิยมตรง อดีตนายอำเภอสตึกจังหวัดบุรีรัมย์ 2) พันเอกพิเศษวิเศษ เขียวรอบ อดีตนายทหารกรมยุทธศึกษาทหารบก กรุงเทพมหานคร 3) นายประกวด ฉันททอง อดีตนายอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 4) พันโทประชุม สุขสำราญ อดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก 5) ร้อยเอกสุชี แก้วยก อดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก จังหวัดสุรินทร์ 6) นายสมศักดิ์ ปรีกษัตน อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านรุน 7) พระมหาจอต จิรัฎฐิโ ป.ธ.8 อดีตเจ้าคณะอำเภอลำตวน จังหวัดสุรินทร์ (มรณภาพแล้ว) 8) อาจารย์เอก แสงวงมี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนยานเวชวิทยา กรุงเทพมหานคร 9) นายเกรียงไกร กอบแก้ว วิศวกร ธุรกิจก่อสร้างส่วนตัว และอีกมากมาย” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ)

6.8 การพัฒนาด้วยอย่างการส่งเสริมอาชีพแก่คนยากจนในชุมชน “...พระครูปัญญาวุฒิสุนทร ได้ริเริ่มและพัฒนาระบบเกษตรผสมผสาน (เกษตรอินทรีย์) ในลักษณะของหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐบาล (Non-Government Organization) ณ บ้านโคกโชค หมู่ที่ 5 ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โครงการดังกล่าวสอดคล้องกับโครงการตามทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ และสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดสุรินทร์ที่ว่า สุรินทร์เมืองเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยและมีสารพิษ ในพื้นที่ 5 ไร่ และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ยากจนเลี้ยงตนเองไม่ได้ หรือ มีปัญหาทำมาหาได้ไม่พอกิน เข้าร่วมทำงานในพื้นที่ดังกล่าวนี้ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญคือ ผลิตปุ๋ยธรรมชาติ (อินทรีย์) สร้างถังประปาเดินท่อน้ำขนาด 6 นิ้ว เป็นระยะทาง 2 กิโลเมตรเพื่อแก้ปัญหาการขาดน้ำด้านการเกษตร เลี้ยงวัว 15 ตัว เลี้ยงสุกร 13 ตัว เพาะเห็ดนางฟ้า เลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ 8 บ่อ และในกระชัง 10 กระชัง ในหนองโชค ปล่อยปลาในนาข้าว ปลูกไม้ผล” (อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฒโฒ) เหตุผลที่เหล่านี้นั้นเป็นงานของวัดแสงบูรพา มีพระครูปัญญาวุฒิสุนทรเป็นตัวแทนของวัดในการทำหน้าที่บพบาทของพระสงฆ์

การพัฒนาสังคมตามวิธีพุทธของวัดแสงบูรพานั้น พระครูปัญญาวุฒิสุนทรเป็นผู้นำทางด้านภูมิปัญญาความคิดเพื่อวางแผนต่อการพัฒนาสังคมมีวัดเป็นศาสนสถานในการดำเนินโครงการเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อสังคม เป็นพันธกิจของวัด พระสงฆ์เป็นตัวแทนในการปฏิบัติหน้าที่คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้านอนุรักษ์และพัฒนาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ด้านสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาด้วยอย่างการส่งเสริมอาชีพแก่คนยากจนในชุมชน เป็นบพบาทของวัดแสงบูรพาที่ทำประโยชน์ต่อสังคม

บพบาทของวัดด้านการพัฒนาสังคมตามวิธีพุทธผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลสวายเมื่อปี พ.ศ.2532 ในบริเวณศูนย์พัฒนาตำบลสวาย โดยทุนสนับสนุนจากพระครูปัญญาวุฒิสุนทร และองค์การ เจ เอส อาร์ ซี ที่ให้ความช่วยเหลืออพยพชาวกัมพูชา ตามแนวชายแดนทุนดำเนินการทั้งสิ้น 253,536 บาท ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกเมือง ได้ปรับปรุงกุฎหลังเก่าวัดศีลาราม เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปิดเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 ระดับประถมศึกษา ได้รับสนับสนุนด้านการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในตำบลสวายทุกโรงเรียน ในด้านอุปกรณ์และทุนการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลซึ่งเป็นโรงเรียน

มัธยมศึกษาประจำตำบลแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์นักเรียนยากจนระดับมัธยมศึกษา เพื่อโรงเรียนสวายวิทยาการ ร่วมสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียนที่จัดเป็นประจำทุกปี

2. ด้านการปกครอง บริหารจัดการวัดแสงบูรพา จนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างยั่งยืนมั่นคง เป็น ปึกแผ่นในปัจจุบัน บูรณะพื้นปูวัดป่าเจริญผล บูรณะพื้นปูวัดศีลารามก่อสร้างเพิ่มเติม บูรณะพื้นปูวัดตาดอม (วัดร้าง) จากที่ชาวบ้านเรียกว่าวัดร้างจนมีพระสงฆ์ จัดตั้งสำนักสงฆ์โพธิ์แสงทอง โดยใช้พื้นที่นี้เป็นแหล่งสาธิต ทางการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมอาชีพเป็นตัวอย่างในการศึกษาดูงานโดยมีโครงการ

3. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ สนับสนุนและลงมือปลูกป่าชุมชนประจำ หมู่บ้านมากมายดังนี้ 1) พื้นที่ปลูกป่าชุมชนจำนวน 2) พื้นที่โคกเสด็จ 3) พื้นที่โคกโชค โคกคลอง 4) พื้นที่โคก โพน 5) พื้นที่โคกตาปุง 6) พื้นที่โคกอาเริง 7) พื้นที่โคกเมือง 8) พื้นที่เกาะตา 9) พื้นที่โคกตาจารย์ 10) ป่า ชุมชนในหมู่บ้านสวาย

4. ด้านอนุรักษ์และพัฒนาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ฟื้นฟูดนตรีไทยพื้นบ้าน ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี ท้องถิ่น สืบทอดประเพณีสำคัญทางศาสนา การทำบุญในวันสงกรานต์ การทำบุญในวันขึ้นปีใหม่

5. ด้านสาธารณูปการ พระครูปัญญาวุฒิสุนทร บูรณะอาคาร เก้าแก่ก่อสร้างได้อย่างประสาน กลมกลืนร่วมสมัยคือ สร้างศาลาการเปรียญ 1 หลัง โดยเรือของเก่าออกทั้งหมดแล้ว สร้างใหม่ สร้างกุฏิ 3 หลัง โดยเรือของเก่าออกยังคงของเดิมบางส่วนอยู่บ้าง สร้างกุฏิใหม่ 4 หลัง ปรับระดับพื้นที่ในบริเวณวัดให้เสมอกัน ขุดเจาะน้ำบาดาลติดตั้งเครื่องปั้มน้ำ 2 แห่ง ขุดบ่อน้ำตื้น 2 แห่ง สร้างกำแพงบริเวณรอบวัด สร้างซุ้มประตู 1 แห่ง สร้างห้องน้ำห้องส้วม 2 แห่ง 1 กำล้งดำเนินการก่อสร้างหอฉันหลังใหม่ 1 หลัง

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระครูปัญญาวุฒิสุนทรได้เข้าไปช่วยพัฒนาวัดคือ วัดป่าเจริญผล (พ.ศ. 2521-2523) วัดศีลาราม (พ.ศ. 2528-2530) วัดตาดอม (พ.ศ. 2541-2542) สำนักสงฆ์โพธิ์แสงทอง (พ.ศ. 2537-2538)

7. ด้านสังคมสงเคราะห์ ท่านเป็นผู้มีเมตตาธรรมได้อุปการะลูกศิษย์จนประสบความสำเร็จ ประกอบ อาชีพ เป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง เป็นข้าราชการครูเป็นนักธุรกิจหลายท่าน ดังนี้ 1) นายสงพงษ์ นิยมตรง อดีตนายอำเภอสตึกจังหวัดบุรีรัมย์ 2) พันเอกพิเศษวิเศษ เขียวรอบ อดีตนายทหารกรมยุทธศึกษาทหารบก กรุงเทพมหานคร 3) นายประกวด ฉันททอง อดีตนายอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 4) พันโทประชุม สุขสำราญ อดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก 5) ร้อยเอกสุชี แก้วยก อดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก จังหวัดสุรินทร์ 6) นายสมศักดิ์ ปรีกษัติน อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านรุน 7) พระมหาจอด จิรัฎฐ โป.ธ.8 อดีตเจ้าคณะอำเภอ ลำดวน จังหวัดสุรินทร์ (มรณภาพแล้ว) 8) อาจารย์เอก แสงวงมี ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนยานเวชวิทยา กรุงเทพมหานคร 9) นายเกรียงไกร กอบแก้ว วิศวกร ธุรกิจก่อสร้างส่วนตัว

4.8 การพัฒนาด้วยการส่งเสริมอาชีพแก่คนยากจนในชุมชน พระครูปัญญาวุฒิสุนทร ได้ริเริ่ม และพัฒนาระบบเกษตรผสมผสาน (เกษตรอินทรีย์) ในลักษณะของหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐบาล (Non Government Organization) ณ บ้านโคกโชค หมู่ที่ 5 ตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ โครงการดังกล่าว สอดคล้องกับโครงการตามทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ และสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดสุรินทร์ที่ว่า สุรินทร์เมืองเกษตรอินทรีย์ปลอดสารเคมีและ สารพิษ ในพื้นที่ 5 ไร่ และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ยากจนเลี้ยง ตนเอง เหตุผลที่เหล่านี้นั้นเป็นงานของวัดแสงบูรพามีพระครูปัญญาวุฒิสุนทรเป็นตัวแทนของวัดในการทำ หน้าที่บพิทบาทของพระสงฆ์

สรุป

สรุปได้ว่า บทบาทของวัดแสงบูรพาต่อการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธมีความสำคัญต่อการช่วยเหลืออย่างมาก มีพระครูปัญญาวุฒิสุนทรเป็นผู้นำในการปกครองวัด ทำการพัฒนาสังคมตามรูปแบบของท่าน คือเป็นแนวทางในการทำให้สังคมเจริญงอกงามสอดคล้องกับวิถีพุทธ คือพัฒนากายภาวนา การเจริญกายฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สีสถาพัฒนาความประพฤติกายฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน จิตภาวนา พัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้น ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา วัดแสงบูรพาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมและเป็นศูนย์กลางของจิตใจ สถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน ทุกคนในสังคมต้องมีความสำคัญต่อส่งเสริมให้ประชาชนต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทางวัดได้สั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนให้คำปรึกษาต่อคนในสังคมที่ต้องการการศึกษา ทำให้คนในสังคมมีความสามัคคีกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อสังคมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นและส่วนรวม เป็นบทบาทของวัดที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนต่อการพัฒนาสังคม

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระราชวรมนูณี (ประยูร ปยุตฺโต). (2527). สถาบันและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- ศิษยานุศิษย์ คณะอุบาสกอุบาสิกา วัดแสงบูรพา. (2561). อนุสรณ์เนื่องในพิธีราชทานเพลิงศพพระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุโฒ), โรงพิมพ์ ส.พันธุ์เพ็ญ จังหวัดสุรินทร์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สถาบันราชภัฏสุรินทร์. (2546). พิธีถวายปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์, พระครูปัญญาวุฒิสุนทร. สุรินทร์: สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). สังคมวิทยา. (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วัด เข้างถึงเมื่อ. (20 สิงหาคม 2562). <http://www.elca.ssru.ac.th/suriyun-ch/pluginfile.php/132/block-html/conten>.